

БОРИС ГОД
(Полтава)

МІСЦЕ ОСВІТИ В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ РУСІ США 20-40-Х РОКІВ ХІХ СТОЛІТТЯ

Розглянуто процес становлення шкільної системи освіти в США, виявлено особливості її розбудови в умовах демократії. Теоретично обґрунтовано роль і проаналізовано вплив європейських прогресивних педагогічних ідей на розвиток шкільництва в освітній системі Сполучених Штатів.

Ключові слова: демократія, коледж, освіта, обцинні експерименти, громадський рух, права жінок, педагогіка, реформа, школа.

Завдання реформування, демократизації національної освіти, включення її до міжнародного освітнього простору потребують особливої уваги до історико-педагогічного досвіду зарубіжних країн, де досягнуті найвищі цивілізаційні стандарти в цій галузі. Тема статті стосується початкового етапу формування освітньої системи у США, країни сталої демократії, яка багато в чому задає тон у сучасній науці й практиці освіти та виховання. На прикладі цієї країни можна побачити механізм зародження та впровадження педагогічних проектів, вплив на них європейського досвіду і в той же час урахування специфіки національних умов. Розглядуване в нашій статті питання цікаве й тим, що наголошує на значенні громадськості, її окремих кіл у виробленні та здійсненні освітніх реформ.

У науковій літературі значно більше уваги приділялося соціально-економічному та політичному розвитку США в означений період, ніж питанням освіти. Історики педагогіки взагалі обминали увагою цей час, очевидно, уважаючи, що варто говорити лише про досягнення кінця ХІХ – початку ХХ століття, коли зі своїми експериментаторськими ідеями виступив Д. Дьюї. Проте у працях Г. С. Комейджера, А. Шлезінгера, В. Л. Паррінгтона, Ф. Фонера, М. Хілквіт, М. Коен, А. Тайлер та інших, котрі досліджували період в історії США, відомий під назвою „ера реформ” і „джексонівська демократія”, рух за освіту подано як складову широкого суспільного руху, спрямованого на поглиблення демократичних засад молодій північноамериканській державі.

„Суспільний рух” і „реформа” будуть ключовими словами в нашій статті. У зв'язку з цим ми прагнутимемо проаналізувати соціально-економічні та політичні умови життя населення США 20-40-х років ХІХ століття, що спричинили невдоволення та викликали активізацію демократичних сил, рух за реформи, їхню ідеологію, ступінь підтримки тими або тими соціальними групами, виокремимо її підсумки й досягнення.

Загальна картина економічного розвитку північноамериканських штатів у першій половині ХІХ століття справляє позитивне враження: країна почала успішно конкурувати з Англією деякими дешевими товарами. На північному сході впроваджувалися машини, формувалася фабрична система. Долаючи численні перешкоди, американці освоювали континент, переселяючись зі Сходу на західні землі, а перші групи піонерів-переселенців досягли узбережжя Тихого океану. Проте за цим успіхом приховувалися серйозні проблеми, що вимагали невідкладного розв'язання. Промислова революція загрожувала паспортизацією переважній більшості ремісничого населення. Доступ до західних земель для фермерів і всіх

бажаючих обмежувався законодавством, тобто не був вільним. На Півдні процвітало рабовласництво – чорна пляма на демократичному фасаді держави. Невдоволення простого народу викликали розкіш грошової аристократії, спекуляція банків, корупція державних чиновників, нерозвиненість системи соціального захисту нужденних, хворих та інвалідів. Американців, які виростили на ідеях Т. Джефферсона, лякали густонаселені міста північного сходу, де скупчувалися іммігранти (головним чином із Ірландії), зростали злочинність, проституція, пияцтво. Вони не могли зрозуміти й погодитися з тим, що священне „право на життя, свободу й пошуки щастя” обмежується лише тими, кому пощастило в житті.

У 20-40-х роках XIX століття в Америці виникла широка мережа асоціацій, спілок і товариств, що прагнули запобігти фізичній і моральній деградації нації. Уражає розмаїття реформаторських проектів – від прохибіціонізму (заборони вживання спиртних напоїв, „сухого закону”) до такої серйозної загрози, як рабство. Це був час, коли все давало початок реформам, час, словами Г. Коммейджера, „...безмежного невдоволення й безмежних сподівань”. Саме в цей час ледве не кожний пересічний американець міг „дістати з кишені” власний план „...нового товариства або нового уряду” [6, с. 3].

У бурхливому плінні громадської активності, здебільшого „без політики”, народилися аболіціонізм, американський фемінізм, робітничий рух, рух за вільний доступ до західних земель, за заборону тюремного ув’язнення за борги, за реформу пенітенціарної системи, за створення кооперативів тощо. І, звичайно, не була забута народна освіта.

Стан освіти у США в 20-40-х роках XIX століття важко оцінити однозначно, а її недоліки варто розглянути з точки зору специфіки розвитку цієї країни. Спочатку спробуємо уявити, як отримувалася освіта в її європейському розумінні пересічним американцем. „Я почав ходити до школи в чотири з половиною роки, – читаємо в „Автобіографії” Марка Твена. – У ті часи суспільних шкіл у Міссурі не було, проте були дві приватні, де брали за навчання двадцять п’ять центів за тиждень...” [7, с. 455]. Письменник народився в 1835 році, отже початок шкільних років припадає якраз на той період, що нас цікавить. Його батьки переселилися в штат Міссурі на початку 30-х років, відтак їх слід віднести до переселенців на Захід, а освітні проблеми розглядати крізь призму життя біля frontier – кордону, який невпинно рухався зі Сходу на Захід. Там, дійсно, суспільних шкіл майже не було. Школою вважалася та ж сама легендарна „дерев’яна хатинка” – символ освоєння континенту. До речі, перший досвід шкільного виховання, як згадував Твен, він отримав, коли помилився у виборі різки для покарання. Як бачимо, і вона була присутня в „дерев’яній хатині” – школі.

Ще в XVI столітті великий європеєць Еразм Роттердамський писав: школа має бути суспільною, тобто знаходитися під контролем і бажано на утриманні держави. В американських умовах дотриматися цього принципу на всій території Сполучених Штатів було практично неможливо: деякі території навіть не відразу отримували легітимність як штати. Тоді спрацьовувала так звана доктрина „скватерського суверенітету” – переселенці брали до своїх рук облаштування території. „Америка, – зазначав А. Токвіль, – це єдина країна, де найбільше користі отримують від асоціацій і де цей потужний спосіб дій застосовується в найбільшій кількості випадків” [3, с. 31]. О. Герцен так само наголошував на традиції самоврядування в США і писав, що „...дух товариства, асоціацій, суспільного підприємництва надзвичайно в ній розвинений..., особистість об’єднується з іншими тільки для конкретної справи...” [1, с. 299-300]. Серед конкретних справ – побудувати міст, дорогу, церкву – не могло не бути й школи. Таку школу в традиційному розумінні навряд чи можна назвати суспільною, бо формально нею не опікувалися

спеціальні органи влади, а про якісну підготовку педагогічних кадрів говорити не доводиться.

На північному сході, у штатах Нової Англії, суспільні школи також працювали, але вони мали цільове спрямування – навчати дітей незаможних, тому тогочасний „середній клас” не дуже охоче довіряв їм власних нащадків, обираючи приватні заклади. До того ж, повертаючись до освітнього шляху Твена, можна побачити, що й такі школи закінчували не всі: підлітки в Америці прагнули швидше оволодіти професією, мати власний заробіток. Після смерті батька, згадував письменник, „...мене забрали зі школи й влаштували учнем у типографію нашої міської газети „Кур’єр”. А далі було ще багато робіт і професій, знання набувалися вже не за шкільною партою” [2, с. 14-16]. І таких, як Твен, в Америці було багато. Г. Грилі, редактор найпопулярнішої щоденної газети „Нью-Йорк триб’юн”, сам залишив школу в чотирнадцять років, працював учнем у редакції та на інших роботах, перш ніж стати журналістом найвищого рівня. Е. Джексон, сьомий президент США, не був блискуче освіченим, але став відомим політиком конгресменом і юристом. А Лінкольн, ім’я якого тісно пов’язано зі знищенням рабства, зізнався у своїх інтерв’ю, що освіту здобув самотужки, уривками, „picks up”, як він висловився (англ. picks up – здобувати випадково, збирати знання по крихтах).

Незважаючи на це, слід констатувати, що проблема школи – як початкової (*elementary school*), так і середньої та вищої (коледж, університет) була доволі гострою. Не вистачало саме суспільних шкіл, безкоштовних, укомплектованих спеціально підготовленими фахівцями, зі світлими, просторими приміщеннями і під контролем державних органів. Вищу освіту обдарована, схильна до науки, а також із належними статками молодь уважала за краще отримувати за кордоном – у Німеччині, Франції, а не в Принстоні, Гарварді (престиж останніх у цей час був низьким).

Загалом американці надавали перевагу практичній освіті, тобто такій, що була безпосередньо пов’язана з життєвими потребами. Їх більше цікавили не „високі матерії”, а реальні знання, потрібні для повсякденної праці. В одному з номерів французької газети „Демократи пасифік” у 1844 році було опубліковано лист із Америки, де автор знайшов слушний термін для характеристики цього феномену: „l’inducation industrielle” (можна перекласти як „промислова освіта”) [7]. Як видається, йшлося про те, що ми називаємо трудовим вихованням, а в ширшому сенсі – про соціально-психологічні якості народу, силою обставин змушеного докласти головні зусилля в боротьбі з природою. Дійсно, американці виявили значну активність у винахідництві, різного роду меліорації, схильність до швидкого впровадження всього нового й корисного.

Разом із тим було б помилкою вважати, що їхній потяг до знань, до освіченості обмежувався здебільшого практичними інтересами. Європейські мандрівники, зокрема, відомі вчені Ч. Лайєлл і Л. Агасіс зазначали, що їм ніде не доводилося бачити як простий народ у великій кількості збирався на серйозні лекції з геології та зоології, а також присвячені творчості Шекспіра та Мільтона. Цим спростовується твердження Токвіля, що в Америці немає класу, котрий „поважає просвіту”. А І. Берріт – простий коваль із Уорчестера (його називали „учений коваль”) вивчив понад сорок іноземних мов, переклав на санскрит поезії Лонгфелло – і все це не залишаючи своєї нелегкої праці. У такий спосіб Берріт – і не тільки він один – розраховував „покроку підняти до рангу мислячого стану весь трудящий люд”.

Епіцентром просвітницького руху стала нова Англія, особливо Бостон, де зосередилася інтелектуальна еліта країни. В. Л. Паррінгтон схарактеризував 20-40-і роки, як час „духовного відродження нації”. У цей період зародилася власна історична школа романтичного напрямку, зріс інтерес до філософії, узагалі до європейської думки, у літературу ввійшли Д. Г. Ут’єр, Д. Р. Лоуел, Г. Б. Лонгфелло, Н. Готорн,

Е. По, Ф. Купер. Культурний процес неможливо уявити без трансценденталістів та їхнього духовного лідера Р.У. Емерсона. Трансценденталісти виступали за красу, велич і гідність особистості, безмежні можливості її всебічного розвитку й вдосконалення. Нові віяння торкнулися й релігійно-церковного життя – у Бостоні виникла унітаріанська церква, яка на противагу кальвіністському протестантизму наголошувала на позитивному в природі людини, проповідувала, ми б сказали, педагогічний оптимізм, віру в можливість вдосконалення особистості й суспільства в цілому.

В атмосфері духовного піднесення працював американський Ліцей, який був створений у 1826 році. Метою закладу проголошувалося „просування освіти – особливо загальнодоступних шкіл (*common schools*) – і широке розповсюдження знань” [8, с. 252]. Демократія передбачала рівність – не лише в політичному розумінні, але й у гуманітарному. Звідси випливала заповідь Ліцею: прогрес освіти має бути досягнуто „у кожному напрямі й для кожної особистості”. Улаштовувалися лекції, збиралися бібліотеки, газети й журнали публікували матеріал про новітні наукові дослідження та ідеї. У цей період активізувався рух за жіночу освіту. Піонером у такій справі була Е. Уїллард, яка ще в 1814 році відкрила в Філадельфії власний коледж і за п'ять років потому сформулювала власні ідеї в „плані вдосконалення жіночої освіти”. У коледжі 70 дівчат вивчали нові для них предмети – геометрію, філософію Д. Локка, моральну філософію (етику). К. Бічер, старша донька пастора Л. Бічера й сестра Г. Бічер-Стоу, майбутньої авторки „Хатини дядька Тома”, започаткувала освіту жінок у Коннектикуті, а М. Лайон стала засновницею коледжу в Маунт-холіоці.

Справжнім подвижником, ентузіастом освітньої справи був Г. Менн – адвокат, сенатор штату Массачусетс, який знехтував політичною кар'єрою на користь шкільництва. Він очолив департамент освіти й упродовж дванадцяти років не втомно працював над створенням загальнолюдських шкіл і законодавчим забезпеченням управління освітою. Менн проводив час у поїздках по містах і селах штату, не шкодуючи ні здоров'я, ні власних коштів пропагував реформу освітньої системи. Зрештою, він очолив Національну колегію у справах освіти, став відомим за межами штату і навіть за кордоном. У своїх звітах Менн указував на недоліки в організації шкіл, на нестачу коштів, підручників, посібників, низьку заробітну платню вчителів (15 дол. 44 центи за місяць у чоловіків, 5 дол. 38 центів – у жінок), вимагав державної допомоги й підтримки освітньої галузі. У 1839 році в Массачусетсі було відкрито першу безкоштовну загальнодоступну школу. Пізніше цим шляхом пішли інші штати. Але потрібно було докласти ще багато зусиль, аби привести в належний стан шкільні приміщення, подбати про розширення контингенту учнів. Адже в багатьох густонаселених містах, у сільській місцевості стан справ був далекий від норми. Так, у Нью-Йорку в 1844 році лише третина шкіл відповідала навіть мінімальним вимогам. Прискіпливою інспекцією було встановлено, що в Коннектикуті у понад 7/8 усіх шкіл кількість повітря, що припадала на одну дитину, становила лише половину об'єму на одного ув'язненого. У Вермонті зі 100 000 дітей шкільного віку тільки 10 000 відвідували школу 70 днів за рік, 6500 – 20 днів, 5600 – 10-20 днів, а 18000 – зовсім не навчалися [4, с. 365].

У США в 1834 році було започатковано професійну підготовку вчительських кадрів шляхом розподілу коштів між приватними академічними установами. Першим відкрив такий заклад у 1823 році С. Р. Холл, священник із Конкорда. У власній оселі він навчав географії, історії США, натурфілософії. У 1829 році його лекції були оприлюднені для широкого освітянського загалу. Холл також допомагав Г. Менну в організації шкіл першого ступеню в рідному Массачусетсі, подаючи приклад інтелектуалам сусідніх штатів. Обидва діячі були переконані у високій місії

носіїв знань, їхній моральній відповідальності перед суспільством. „Учителювання є найскладнішим із усіх ремесел і найвидатнішою з усіх наук в його абсолютній досконалості; воно включає повне знання кожної людської істоти, що має навчатися, й точних методів, які можуть бути застосовані для впливу на неї...”, – писав Менн, обґрунтовуючи необхідність підготовки вчителів [9, с. 163]. Педагог також замислювався над тим, якими мають бути освіта й виховання в американських умовах, говорив, що виховати республіканця складніше, ніж утворити республіку, що свобода може дати можливість прояву не лише позитивних, а й негативних рис особистості, тому завдання вихователя – протидіяти цьому негативу. Увесь свій вільний час він проводив за вивченням педагогічної теорії, відпустки нерідко використовував для подорожей по Європі для ознайомлення з тамтешнім досвідом виховання.

Серед європейських теоретиків освіти американцям найбільше прийшлися до смаку ідеї Ж.-Ж. Руссо та Й. Г. Песталоцці. Перший імпував своїми ідеями щодо вільного розвитку природних задатків людини, другий – і це можна побачити у наведеної цитаті Менна – дидактичними пошуками, твердженням про необхідність адекватного використання методів навчання. „Американським Песталоцці” називали у США Б. Олкотта. Людина високої освіченості, учасник реформаторського руху і популяризатор „трансцендентальної філософії”, Олкотт прославився своєю школою і дитячою колонією „Фрутленд”, де ставилися педагогічні експерименти для досягнення всебічного розвитку особистості. Олкотт бачив проблему в розмежуванні „праці й культури”. Так само, як його знаний європейський колега зі Швейцарії, „американський Песталоцці” наголошував на необхідності підготовки молоді людини до праці та участі в ній у період шкільного навчання. Метою школи, на його думку, повинно стати духовне піднесення особистості, сприяння повному розкриттю її природних задатків. У школі Олкотта панувала спокійна, доброзичлива атмосфера, питання порядку, дисципліни вирішувалися колегіально, самим учнівським колективом (демократія), тілесні покарання були відсутні. Педагог наголошував на індивідуальному підході, де кожна дитина мала право на свій темп просування вперед в оволодінні знаннями. Низка цікавих занять, чергування різноманітних вправ, ігор і завдань повинні були замінити примус і муштру, зробити навчання привабливим та ефективним. У методиці Олкотт радив розвивати „троїсту природу дитинства”: здібності духу, уяви та розуму [8, с. 247].

Як бачимо, реформа освіти в США замислювалася в контексті загального руху 20-40-х років, як складова „універсальної” реформи суспільства. Прикметно, що серед представників різних течій можна зустріти одні й тіж імена. На освітянській ниві здебільшого працювали ліберальні священики-унітаріанці, аболіціоністи, феміністки. Так, Т. Уелд, один із активістів раннього етапу аболіціоністського руху, був переконаний, що освіта є головним шляхом знищення рабства. Із студентів духовної семінарії в Цінциннаті він створив антирабовласницьке товариство, члени якого навчали рабів грамоті. Згодом працював вихователем у декількох общинах, яких у той час в Америці було багато. Його принцип – розумове виховання повинно обов’язково поєднуватися з фізичним. Дружина Уелда, Ангеліна Грімке та її сестра Сара, так само аболіціоністи й захисники жіночих прав, зробили вагомий внесок у розповсюдження знань у негритянському середовищі. Із темою освіти була пов’язана й творчість і практична діяльність М. Фуллер, письменниці, чий твір „Жінка в XIX столітті” викликав величезний резонанс і неоднозначну оцінку. В організації освіти брали участь політичні реформатори, унітаріанські священики, учасники общинних експериментів. Це позитивно впливало на результативність руху, сприяло пробудженню загального інтересу до проблеми.

Значну активність у боротьбі за освітню реформу виявили американські робітники. Основу робітничих організацій у цей період склали не наймані фабричні робітники, а поки що незалежні й напівзалежні від великого капіталу ремісники та дрібні власники. Індустріальна революція несла загрозу деградації цих прошарків. Із метою захисту власного соціального статусу, покращення умов життя та праці робітниками Сполучених Штатів було створено багато різноманітних організацій, професійних спілок і кооперативів. Так, у 1828 році виникла Робітничая партія.

У її програмних документах вимога „універсальної освіти” посідала перше місце. Робітники боролися за безкоштовну, загальну і світську (позаконфесійну) освіту. Право на освіту видавалося їм тим засобом, за допомогою якого молодь може „вибитися в люди”, домогтися успіху в життєвій боротьбі. Ідеологічно воно обґрунтовувалося гаслами джефферсонівської демократії, статтями Декларації незалежності та Білля про права. У розглядуваний період поглибився соціальний зміст проголошених цими документами прав. У свідомості робітників 20-40-х років вони існували в ширшому, ніж суто політичний, контексті, уключали право на працю й гідну освіту. Вимагаючи скорочення робочого дня до 10 годин, робітники аргументували це необхідністю мати вільний час для самоосвіти й культурного розвитку. Наголошувалося й на тому, що в Америці все має бути інакше, ніж у Європі, де робітники деградують у злиднях і невігластві. Під тиском робітників Нової Англії підприємці бавовняної промисловості, в якій застосовувалася на ранніх стадіях жіноча й дитяча праця, намагалися уникнути крайнощів експлуатації, створити сприятливіші умови для навчання й відпочинку. Для цього в місті Лоуелі, „американському Манчестері”, працювали гуртожитки, де були відведені місця для занять. Від підлітків вимагали обов'язкового сертифікату про закінчення початкової школи. Проте робітничі організації не обмежувалися частковими поступками. У роки боротьби за „джексоновську демократію” вони стали головною рушійною силою реформ, упливаючи як на місцеві адміністрації, так і на центральну владу, вимагаючи прийняття законів, що гарантували б право на освіту.

Зі своїми поглядами на освіту, її завдання та організацію на теренах Америки виступили європейські соціалісти, прихильники Р. Оуена й Ш. Фур'є. Оуен сам неодноразово приїздив у Штати. Уперше це відбулося в 1824 році. У лютому 1825 року він навіть виступив у Капітолії на об'єднаному засіданні обох палат конгресу в присутності членів Верховного суду, президента Д. Адамса та його попередника Д. Монро. Прагнення гостя – познайомити американців зі своєю соціальною системою, яка б у комплексі розв'язувала нагальні проблеми країни, у тому числі освітню. Промова була сприйнята з великим інтересом – адже Оуен мав репутацію успішного бізнесмена, фабриканта, реформатора освіти й виховання. Америка видавалася йому кращим місцем для експериментування в соціальній галузі, а американці, зі свого боку, були надзвичайно чутливими до всього нового. Тому в Нью-Йорку і Філадельфії знайшлося багато освічених людей, яких ідеї Оуена зацікавили. Разом із Оуеном до Америки приїздили його учні та однодумці. Серед них були авторитетні вчені й педагоги. Відомо, що колонія „Нова Гармонія”, створена для експериментальної перевірки соціальної доктрини Оуена, діяла три роки. Освітньо-виховна стратегія тут вибудовувалася за його принципами й методикою: гармонійний розвиток дитини, участь у праці, науковість освіти, колективізм. Ураховувався досвід Нью-Ленарка, фабрики, де Оуен створив для робітників комплекс закладів – дитячий садок, школу, клуб для дорослих. А. Ю. Бестор, дослідник общинного руху, називав колонію Оуена „Ковчегом знань” і зазначав, що в Америці про освіту говорили багато, але „...ніхто не пішов так далеко вперед, як комунітаріанці, зробивши її інтегральною частиною власних планів і експериментів” [5,

с. 134]. Велика заслуга в поширенні педагогічних ідей належить соратнику Оуена, багатому підприємцю з Шотландії, педагогу за покликанням У. Макльору. Цікаво, що створена ним „промислова школа” для робітників пережила „Нову Гармонію” та інші 19 общин діяли аж до 1948 року. Але й після поразки комун син Оуена, Р. Д. Оуен, а також його сподвижниця Ф. Райт працювали в середовищі робітничих організацій, агітуючи за розвиток освіти й науки.

40-і роки – час розповсюдження в США ідеї Фур'є. Їхній успіх значною мірою зумовила економічна криза 1837 року, яка викликала невдоволення й розчарування широких кіл населення, бажання змін у соціальній організації, активізувала суспільні рухи. Фур'єризм більше, ніж система Оуена, імпував американцям – він не передбачав спільної власності, відповідав пуританській ментальності щодо питань шлюбу, сім'ї, апелював до традиції й асоціації. Фур'єристи наголошували на універсальній реформі, у межах якої повинна вирішуватися освітня проблема. Загалом учення Фур'є є надто складним для розуміння. Воно сповнене гіпербол і фантазій, навіть щодо педагогіки. Мислитель стверджував, наприклад, що у фаланзі дитина вже з двох років повинна брати участь у праці, а з чотирьох – заробляти собі на хліб. Або те, що „маленькі орди” повинні очищати територію від сміття та бруду. Однак американці не досить цікавилися такими деталями. Фаланга нагадувала акціонерне товариство. За характером утворення вона була схожою на общину переселенців – фермерів; а що стосується освіти, то заслуговували на схвалення такі положення: навчання необхідно наблизити до життя, аби дитина могла згодом застосувати знання до праці. Фур'є радив, щоб дитину навчали лише гарні педагоги, які використовують різноманітні педагогічні прийоми з метою зробити навчання цікавим. Він говорив, що природу дитини не можна придушувати, а потрібно враховувати здібності й нахили кожного учня. Для цього Фур'є передбачив організацію дітей у серії – групи за інтересами.

Фур'єристський рух набув у США значного масштабу. Було створено біля 30 фаланг, понад 100 місцевих організацій із 200 000 учасників. Але мало було таких асоціацій, що протрималися до кінця 40-х років: їх зруйнували фінансові труднощі, конкуренція та внутрішні протиріччя. Виховання за системою Фур'є взагалі було неможливо організувати за тих умов. Проте із джерел відомо, що деякі найуспішніші колонії мали власні школи, бібліотеки, передплачували газети та журнали. Найбільше була пов'язана з освітою асоціація „Брук-фарм”, де сконцентрувався цвіт новоанглійської інтелігенції – Дж. Ріплі, Ч. Дана, Д. Дуайт, тут бували О. Броунсон, Т. Паркер, У. Г. Чаннінг; деякий час жив письменник Н. Готорн. Там зав'язувалися гострі дискусії, обговорювалися вагомні проблеми. Поряд із різноманітними господарськими „серіями” (за Фур'є) функціонувала й „учительська серія” – група брук-фармівців, які викладали в школі. Загалом школа була їхнім головним предметом гордості. У ній навчалися багато хто з майбутніх політиків, ділових людей, церковних діячів. Двоє з випускників школи стали героями громадянської війни – бригадний генерал Ф. Барлоу та полковник Д. Дункан.

Як бачимо, активізація суспільного руху в США 20-40-х років XIX століття дала можливість розв'язати низку важливих соціальних проблем у демократичному дусі. Серед таких були й освітні. Тоді перемогла концепція загальної, позаконфесійної (вільної від церкви), безкоштовної державної школи. Збільшилася кількість середніх шкіл, перші кроки зробила вища освіта. У суспільній свідомості зросло розуміння цінності освіти як складової прав на „життя, свободу та прагнення щастя”. Ідейним прапором руху за реформу освітньої системи були традиції демократії Джефферсона, що сформувалися під час Американської революції XVIII століття. У педагогічній думці спостерігалася тенденція до пошуків шляхів виховання в

умовах республіканської свободи (Г. Менн). А загалом здобутки демократичного руху стали основою подальшого розвитку освітньо-виховної системи у США.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Герцен А. Полярная звезда: в 8 кн. / А. Герцен. – Кн. III. – М. : Наука, 1966. – 278 с.
2. Твен М. Избранное: в 2-х т. / Марк Твен. – Т. 2. – М. : Госиздат. худож. л-ры, 1949. – 534 с.
3. Токвиль А. Демократия в Америке: в 4 т / Алексис де Токвиль. – Т. 2. – Киев, 1862. – 468 с.
4. Adams J. T. New England in the Republic. 1776 – 1850 / James Adams. – Boston : Little Brown, 1926. – 474 p.
5. Bestor A. E. Backwoods Utopias. The Sectarian and Owenites Phases of Communitarian Socialism in America. 1663 – 1829 / Alfred Bestor. – Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1959. – 288 p.
6. Commager H. S. The Era of Reform. 1830 – 1860 / Henry Steele Commager. – Krieger Publishing Company, 1982. – 188 p.
7. La Democratie Pacifique. – Paris, 1844. – 18 octobre.
8. Tyler A. F. Freedom's Ferment: Phases of American Social History to 1860 / Alice Felt Tyler. – Harper Torchbooks, 1962. – 608 p.
9. Wiltse Ch. M. Expansion and Reform. 1815 – 1850 / Charles Maurice Wiltse. – New York : Free Press, 1962. – 262 p.

БОРИС ГОД

МЕСТО ОБРАЗОВАНИЯ В ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОМ ДВИЖЕНИИ США 20-40-Х ГОДОВ XIX ВЕКА

Рассмотрен процесс становления школьной системы образования в США, выявлены особенности ее развития в условиях демократии. Теоретически обоснована роль и проанализировано влияние европейских прогрессивных педагогических идей на развитие школы в образовательной системе Соединенных Штатов.

Ключевые слова: демократия, колледж, образование, общинные эксперименты, общественное движение, права женщин, педагогика, реформа, школа.

BORYS GOD

PLACE OF EDUCATION IN SOCIAL AND POLITICAL MOVEMENT OF THE USA IN 1820-1840

Becoming of the school educational system in the USA is analysed, the features of this process in the conditions of political democracy are exposed. The role of the European progressive pedagogical ideas in development of schooling in the educational system of the United States is theoretically grounded and their influence is exposed. It is proved that activation of public movement in the USA of 1920-40^s gave an opportunity to solve the important social problems, educational in particular, in democratic direction. Advantage of the conception of common, out of confession (free of church), state school is exposed. This conception resulted in the increase of amount of high schools and development of the higher education. In public consciousness understanding the value of education grew as a constituent of rights on "... life, freedom and aspiration of happiness". It is shown that the traditions of Jefferson's democracy which were formed during the American Revolution of the 18th century became the main idea of reformation of the educational system in the USA. The tendency of pedagogical thought to the searches of ways of education in conditions of the republican liberty (G. Menn) is analysed. The conclusion, that the achievements of democratic movement became the basis of further development of the educational system in the USA is completed.

Keywords: democracy, college, education, communal experiments, public movement, women rights, Pedagogics, reform, school.

Одержано 22.02.2013, рекомендовано до друку 6.03.2013.